

מעיל לראש הממשלה

בסוף המאמר הוספתי שאלות משוב, שאתרגם בכל ראש חודש לסטטיסטיקה של משאל-עם לא רשמי, אשר תוצאותיו ישלחו כל ראש חודש למרכז מחקר ומידע של הכנסת, על מנת לאפשר גישה אליהם לכל – ובראש וראשונה לחברי הכנסת ושרי הממשלה: דעתך תישמע.

לפני כמה שנים הכנתי טלית המיועדת לראש ממשלה, עליה רקומים שמות ערי ישראל¹. במוזיאון הנפלא למרגלות מצדה מוצג חלק מטלית ששרד את המרד הגדול ואת הזמן, ושם כתוב "טלית – הבגד הלאומי של היהודים" ... ונכון: לציציות חשיבות דתית, אבל לא לטלית אליה הן מחוברות. לא חשבתי שעלי לתת לראש ממשלה יהודי כלשהו טלית רגילה; על כן, התבשלה אצלי התובנה, שיאה לרקום על הטלית את שמות ערי ישראל, כביטוי עילאי של לאומנו:

צבע ארגמן נבחר לערים מלכותיות, גווני צבע תכלת לשאר ערי ישראל. לצערי, אלה צבעים סינטטיים: איני יכול להרשות לעצמי כל כך הרבה חוטי תכלת וארגמן מחלזונות בני משפחת הארגמון (murex).

בין הרבה שיעורים מרתקים במגילת אסתר, אנו לומדים שאין לערער את שלטון השליט כל עוד הוא פועל בצורה דמוקרטית². אלא ש"שלטון החוק" של איש אחד מנוגד ניגוד מוחלט לשלטון יהודי, לא חשוב מי האיש, מה זכויותיו, ומה תפקידו או מעמדו – וזאת, כי שיטת השלטון היהודית היא דמוקרטית במהותה ומאוזנת בין המלך ופקידיו על תפקידיהם, הכהן הגדול וסגניו,

¹ לא לאיש מסוים, אלא לבעל התפקיד.

² כלומר, מתייעץ עם צוותים שונים של יועצים: זו דמותו של אחשוורוש בתחילת המגילה, של אסתר ומרדכי לכל אורכה; אך כיהודים, עלינו להתמרד כאשר השלטון נעשה עבודה זרה (כאותם שליטים שמנווטים ומחליטים לבד ולא מקשיבים לעמם ואפילו לא ליועציהם: זו דמותו של המן לפני תחילת נפילתו, שאחשוורוש מסכים לה, כי זה נוח לו מאוד.

הנביא וראשי השבטים. בין השאר, הטלית עם רקמת שמות ערי ישראל באה להזכיר ללובשה זאת: שעליו להתייגע תמיד עם גורמים רבים, ודווקא לא רק מקצוענים-פקידותיים או בעלי עניין, אלא עם סתם יהודים היושבים בישראל³. אני יודע שהדבר נעשה במגבלות מסוימות; אבל על ראשי הממשלה גם להראות את כוונותיו ומעשיו – וטלית זו באה לעזור לו בכך.

תפקיד אחר לטלית לבעל משרה רמה כגון ראש ממשלה – עליו ללבוש אותו לא כדרך המקובלת היום ברוב הקהילות: מקופלת על הכתפיים. ברוב הקהילות בימינו, מייד אחרי שמברכים "להתעטף", מסלקים כל זכר לנאמר ועושים בדיוק ההיפך, מפני שקיפול הטלית על הכתפיים אינו "עטיפה"; הוא "הנחה". למה חשוב להתעטף, כאמור בברכה? ובכן, טלית בה מתעטפים מפריעה לחופש התנועה⁴, קשה גם להצביע⁵, או אפילו ללחוץ יד חבר, כאשר הטלית עוטפת וחוסמת. רבותינו חשבו תמיד על דרכים חינוכיות מוחשיות להנחיל מושגים מופשטים כגון עול התפקיד ואחריות לעם, שראש הממשלה מנהיג. טלית עוטפת היא דרך אחת לבעלי משרות להיזכר, כי אינם חופשיים בהחלטותיהם ובמעשיהם, כי החוקים והמצוות חלים עליהם כעל שאר העם שהם מנהיגיהם וכי הם חייבים לכבד את דבריהם ולממשם. יש עליהם מגבלות⁶. ואמנם, אם ניזכר בציורי יהודים מתפללים בבית הכנסת שצייר Rembrandt מלפני מאות שנים ספורות, לא נראה שם טלית מונחת על הכתפיים אלא רק עוטפת אותן... ההנחה על הכתפיים היא נוהג חדש מהדורות הקרובים, שהתחיל בקהילות אשכנז מסוימות והתפשט, והוא מאפיין לטעמי את אחת המחלות העיקריות של דורנו: עודף שליטה אנושית ועודף זכויות לפרט או חופש, יחד עם בריחה מאחריות⁷. תמיד הטלית עטפה את הכתפיים, גם כי כך לובשים מעיל, גם כי כך המוחקקים מפנימים מעשית תכלית חוק מהי – ונזהרים בחקיקה עקב כך!

בכנסים בינלאומיים ניתן לראות את רוב רובם של שליטי העמים לובשים בגד אופייני לעמם או סרט רחב בצבעי דגלם (ceremonial sash, in English). לא סרט רחב, אלא טלית היא בגדנו הלאומי להתגאות בו: ככל שאר האומות, יעודנו להיות יחידים ומיוחדים בין העמים, עם לשון, אלפבית ומנהגים מיוחדים לנו, ככתוב בתפילה "עלינו לשבח לאדון הכול [...] שלא עשנו כגוי הארצות": עובדה היא שרוב נציגינו בטכסים הרשמיים עונדים סיכת דגל על דש בגדם... כמקובל בחלק מארצות "המערב". ואכן מעמדנו בין העמים אינו תמיד מקובל. ובעיני לפחות, ברור מאוד שעדיף להתגאות בייחודנו ולהיות עצמנו במקום לנסות בכוח להידמות לאחרים, אשר בזים לנו עקב כך או שוללים אותנו. טלית מיוחדת זו מבטאת בצורה ברורה ובולטת לעיני כל את יהדותה של המדינה – והרי זה מה שאנחנו מבקשים מעצמנו, מחברינו כמו מאויבינו המרים: הכרה אמיתית במדינתנו כמדינה היהודית של עם ישראל. ובאותה מידה, היא תבטא את זניחת החלומות המשיחיים-כלל-עולמיים של חלק מהוגי הדעות, אנשי הרוח בארץ ופוליטיקאים,

³ ולא, אין מדובר בסקרי דעת הקהל או בדף כלשהו במרשתת, אלא בצורה מנומקת עם השלטון המקומי או כדוגמת אתר התגובות שהונהג זה זמן מה.

⁴ כהן יתקשה להרים ידיו מעלה כדי לברך ולכן ירים טליתו מעל ראשו.

⁵ בקניית קריאה או מצווה אחרת.

⁶ אינני מתכוון כלל וכלל לביטוי המוזר "מגבלות הכוח" – כי אין דבר כזה בנמצא למרות הביטוי; אני מתכוון לכך שבבית המקדש המלך שכב על הרצפה בתנוחה הכי משפילה, דווקא בגלל שהיה מורם מכל האחרים וחשוב היה להזכיר לו כי הוא "רק" נבחר ונתפס ככזה בלבד על ידי כל הסובבים אותו, העומדים מעליו בזמן העבודה.

⁷ המחלה השניה של דורנו היא החשש פן בן השיח טועה ומטעה. חשש זה הוא המקור לפילוג מפלגות, קהילות וזרמים.

שחוששים להראות נאמנות לאבותיהם ולא־לוהים. לא יימצא שליט אחר בעולם, שיעֲטֶה טלית על כתפיו⁸.

ברמה הסמלית המיידית, רקמת שמות הערים על טלית זו מבטאת בנוסף את האחדות של אזרחי ישראל עם מנהיגו הנבחר; ובגלל הציציות בצבע התכלת, גם את אחדות עמנו עם אלוהינו – כן, אפילו למי שמנסה להיות "חילוני".

אם כן, טלית זו תזכיר ללובש אותה כמו לבן שיחו למען מי, יחד עם מי, ובשם מי הוא עומד מול שאר שליטי העולם: אותו עם שהוא מנהיגו, להתגאות בו; לא רק כסמל לאחריותו ולעול הכבוד של המשרה או למגבלות אפשרויות הפעולה שלו, אלא גם כסמל לכוח העצום ולתבונה של כל מי שאיתו, סמלית, באותו מעמד – עם ישראל. במדינה בה כל ממונה וכל פקיד רואה עצמו חופשי לקבוע מדיניות פרטית, עדיף לעומתית למדיניות הממשלה⁹, סמל אחדות זה שבטלית לראש הממשלה המוצע נראה לי חיוני במיוחד. אם חותם נשיא ארה"ב נושא את הסיסמא "e pluribus unum"¹⁰, למה ראש מדינת ישראל לא יכול להראות לעולם כולו ולעמו גם, שהמשל הידוע על שבירות גבעול קש אחד לעומת חוסר אפשרות שבירות אלומה שלמה, אכן תקף לגבי עם ישראל בארצו? מן המפורסמות שתופעת האחדות קיימת בעמנו בעתות מלחמה, מתבטאת בעמותות העזרה למוחלשים, במיזם תרומת האיברים אדי, ועוד מפעלי עזרה רבים אחרים – אך לעולם לא במוסד ממשלתי או אצל ועדי העובדים. אלא שבכל הקשור לפוליטיקה, לעיתונות, לרבנות ולפקידות, נראה שהנוהג בינתיים הוא בעיקר לקלקל לאחרים במקום לתרום ולעזור לכלל¹¹.

כל זאת ועוד: צורת הטלית היא מלבנית, אך בארבע פינותיה מחוברות ציציות עם פתיל תכלת. או בתרגום לעברית של ימינו, הטלית מסמלת מסגרת ("קופסה") ואנחנו מצווים לצאת ממנה לכיוון הנשגב, הנעלה¹². נכון, שראש הממשלה אמנם תפקד כראש מפלגה לפני היבחרו, אלא שמרגע עלייתו לשלטון, הוא אינו רשאי עוד לחשוב במונחים מגזריים והוא חייב להתעלות על עצמו ולשרת את כל עמו, תושבים ואזרחים ביחד.

אני סבור, שהטלית תחזק כל מי שלובש אותה מול דרישות מבקשי רעתנו. בדומה לכך, קל לראות את שר הפנים לבוש טלית עם שמות המועצות האזוריות, הרמטכ"ל עוטה טלית עליה שמות כל הפיקודים, וכיוצא בזה לבעלי תפקידים אחרים המייצגים את מדינת ישראל או ממשלתה והמופיעים בטכסים רשמיים, בין בארץ, בין בחו"ל.

⁸ גם האפיפיור אינו נושא טלית בתפילתו, אלא רק את החיקוי הנוצרי שלה.

⁹ כמה פעמים שמעתי מנכ"לי משרדי ממשלה אומרים "על גופתי המתה!", כאשר התייחסו להחלטת הכנסת מסוימת או הממשלה. האם זו הסיבה לפרסום, לפיו רק 5% מהחלטות הממשלה מיושמות? מבחינה זו, לעיתים קרובות יש הרגשה שאנחנו חיים במשטר פיאודלי, כאשר כל בעל תפקיד – נבחר או ממונה – "נלחם" נגד החלטות ומעשיו של חברו (בכלל, מעניין יהיה לחקור, לפחות מבחינה היסטורית, את הקשר בין סוציאליזם לבין פיאודליזם – וכדאי להיזכר שהכנסייה קוראת לעצמה iglesia – כלומר: סוג של סוציאליזם קומוניסטי בלשון היום – והתפתחות המשטר הכנסייתי בהחלט גרמה להגברת הפיאודליזם הטבוע בחברה האנושית).

¹⁰ בתרגום חופשי מלטינית: מריבוי יוצא איחוד, כולם ביחד.

¹¹ זהו כנראה כל ההבדל בין פקיד למומחה: המומחה בולט ביכולות או בידעיות שהוא מעניק לזולת ואילו הפקיד בולט בעיקר בסירובים ובבלמים, כי מתן אישור משמע שלכתחילה יש סירוב ומניעה, שצריכים להתגבר עליהם בצורה זו או אחרת.

¹² יש מי שאומר "מדינת סטארט-אפ" ומתכוון לאותו הדבר בדיוק.

חשוב לי, שיובן בבירור שאין טלית זו מתנה אישית ואין לי כל כוונה להכשיל את ראש הממשלה בהציגי אותו כ"דתי"¹³. הטלית מיועדת לנושא התפקיד בטכסים ממלכתיים ולא לאיש פלוני מסוים; קצת כמו סמלי השלטון של מלך: גלימה, כתר ושרביט, וכזאת היא יחידה במינה (גם בוודאי איני מתיימר להיות "ממליך מלכים", כנביא המניח מעיל על כתפי מלך מיועד). תפקיד טלית זו זהה לתפקיד הגלימה שעוטה על עצמו כל שופט העולה לכיסא המשפט: כפי ששופט¹⁴ לא יעלה בדעתו לשבת לשפוט ללא הגלימה-סמל תפקידו מונחת על כתפיו¹⁵, כך בעיני ראש ממשלה חייב לעטות בהופעותיו הפומביות סמל תפקיד, סמל משילותו.

אני מבין, שבגדי כהונה בתפקיד עלולים לגרום ללובשם להרגיש מורמים מעם, כפי שקורה לעיתים קרובות היום אצל שופטים, עורכי דין ורבנים, שמרגע שהגלימה או המעיל על כתפיהם, שוכחים שאינם שונים משאר האנושות, ושתפקידם הוא לשרת ולא להפעיל כוח או שררה להנאתם האישית. זו הכן סכנה מוחשית. אולם, מאחר ותפקיד ראש הממשלה זמני ותחום, ומאחר שקיימים במדינת ישראל מוקדי כוח אחרים, אני מקווה שלא כך יתפתח את הלובש את הטלית הזו – מה גם שהציציות אמורים להזכיר ללובשה שקיים כוח אמיתי, חזק ויודע יותר ממנו, מכולנו.

תשובת משרד ראש הממשלה:

אברהם שלום רב,

פנייתך אל ראש הממשלה, מר בנימין נתניהו, התקבלה ונקראה בעיון.

אני מודה לך בשם ראש הממשלה על התמיכה והברכות, וכן על הרצון להעניק לראש הממשלה טלית רקומה מעשה ידך.

לצערי אין אפשרות להעניק את הטלית לראש הממשלה וזה בהתאם ובכפוף להנחיות הקיימות במשרדנו.

חל על כל עובד ציבור (כולל ראש הממשלה) איסור לקבל מתנות, זאת הועיל והדבר עלול להתפרש כטובת הנאה.

בכבוד רב,

[אגף פניות הציבור]

¹³ שבחוגים מסוימים של חברתנו נחשב לגנאי ופסול.

¹⁴ וגם עורך דין הקם לטעון בדיון משפטי.

¹⁵ בעבר, השופטים גם עטו כובע מיוחד – טוב שחובה זו אינה נהוגה במדינתנו... לעניין זה, איני מבין למה שופט או עורך דין חייב בגלימה – ובהיעדר בית מקדש, למה רבנים מסוימים לובשים גם הם סוג של מדי תפקיד.

משוב או שאלות למשאל-עם לא רשמי בנושא טלית טכסית

אם דברי נראים לך, וגם אם לאו, כאזרח (או אזרחית) וריבון במדינתך שברצונך להשפיע, טוב לענות לשאלון משאל-העם הלא רשמי להלן. נא להעתיק את השאלות לקובץ word קטן, למחוק את התשובות המיותרות ובכך לסמן את תשובתך האישית ולשלוח לכתובת הדוא"ל kirtsonenu@walla.co.il לשם חישוב סטטיסטי בראש חודש, אשר ישלח למרכז מחקר ומידע של כנסת ישראל במטרה לאפשר גישה אליו לכלל.

השאלות מבקשות להתייחס למדינת ישראל של חלומותיך ותקוותיך, ממש **לא** של אילוצים או של מציאות! רצוי לענות לפי רצונך לתיקון העתיד, ללא התחשבות בעמדה מפלגתית או דתית, או בהשפעת כלי תקשורת או כל מי שמנסים להשפיע עליך.

שאלון משל-עם 15

15-1	האם נכון לקבוע שטלית היא הבגד הלאומי של בני ישראל ?	כן	לא	דלג
15-2	האם נכון לחייב כל ראש ממשלה להתעטף בטלית מיוחדת זו, או בדומה לה, בכל טכס ממשלתי ?	כן	לא	דלג
15-3	האם נכון לחייב כל ראש ממשלה להתעטף בטלית מיוחדת זו, או בדומה לה, בכל מפגש רשמי עם נציג מדינה זרה ?	כן	לא	דלג